

Podmínky úspěšné transformace pobytového zařízení sociálních služeb Marianum

Antonín Janýška

Marianum bylo vybudováno v letech 1907–1909 Kongregací Dcer Božské Lásky. Letos tedy slaví 100 let od svého založení. Jeho historie odpovídá vývoji naší společnosti - rozvoj služby v první polovině dvacátého století, stagnace služby do devadesátých let minulého století, potom nový rozvoj až do současnosti. Během své existence několikrát prodělalo transformaci, přičemž všechny změny byly vždy podmíněny společenským vědomím, ekonomickým prostředím a platnou legislativou. Od padesátých let minulého století slouží areál jako ústav sociální péče pro osoby s mentálním a vícenásobným postižením.

Většina uživatelů sociálních služeb žije v Marianu již několik desítek let, stejně dlouho zde pracují mnozí zaměstnanci. Opatrovníci uživatelů Marianum v současné podobě vnímají jako dostupnou, bezpečnou a vyhovující jistotu. Opavská veřejnost ho vnímá jako instituci s uzavřeným areálem, za jejímiž zdmi žijí lidé neschopní společenského začlenění. Z toho je třeba vycházet při řízení procesu transformace sociálních služeb v Marianu, neboť minulost se prolíná s přítomností a bez znalosti minulosti jejich uživatelů i poskytovatelů nelze provést jejich úspěšnou transformaci. Zásada, že ten, kdo nezná minulost a nepoučívá se z ní, nemůže vytvořit lepší budoucnost, platí i v této oblasti.

Dosavadní průběh transformačního procesu - změny pro uživatele

Bydlení

V roce 1990 bydlelo v ústavu více než tři sta klientů. V roce 1991 se 55 z nich odstěhovalo do nově vytvořeného ústavu v Opavě, v Mánesově ulici. Během 10 let bylo v budově vybudováno nové provozní zázemí: prádelna, stravovací provoz, systém vytápění. V roce 2003 byly upraveny první obytné místnosti, z některých pokojů pro 20–25 obyvatel byly vytvořeny menší místnosti pro čtyři osoby. Na jaře 2004 vzniklo první oddělení, které mělo charakter bytu pro 12 osob. Na podzim roku 2004 a v prvním pololetí 2005 pak byla všechna oddělení přebudována tak, aby měla charakter bytů s ložnicemi, obývacími místnostmi s jídelnou a sociálním zázemím. Počet obyvatel nebylo možné snížit, v některých ložnicích původně spalo více než dvacet osob. V roce 2005 byla zahájena příprava na vybudování chráněných bytů v Jakartovicích-Deštné. V prosinci 2008 se tam odstěhovalo prvních 24 uživatelů, kteří tam obývají dvoulůžkové pokoje. Dva byty jsou pro osm osob, jeden byt pro čtyři osoby, dva byty pro dvě osoby. V květnu 2008 získalo Marianum díky svému zřizovateli objekt se dvěma byty v Opavě v Dostojevského ulici a třípokojový byt v Lepařově ulici. Ve druhém pololetí 2008 byly provedeny nutné opravy, v lednu 2009 se přestěhovalo 8 osob do dvou chráněných bytů v Dostojevského ulici a tři osoby do bytu

v Lepařově ulici se službou podpory samostatného bydlení. Na podzim 2009 se do chráněných bytů v Deštné odstěhuje dalších 26 osob, zatímco v hlavní budově Mariana zůstane 151 uživatelů. Protože zastupitelstvo Moravskoslezského kraje v polovině roku 2008 rozhodlo o zásadním kroku opustit stávající areál Mariana, je v současné době prováděna příprava k vybudování dalších bytových kapacit v Opavě a blízkém okolí.

Příprava uživatelů na změnu v poskytování sociálních služeb

Většina současných uživatelů bydlí v Marianu desítky let, strávili zde celý život. Do ústavu většinou přišli jako děti, dnes je nejstaršímu 76 let, nejmladšímu 19. Většina z nich nepoznala jiné prostředí. Za velkou částí klientů nechodily návštěvy, nejezdili ani na návštěvy domů. Marianum opouštěli nepravidelně jen ti nejspokojnější, kteří se zúčastňovali společných sportovních nebo kulturních akcí. Tak byla dříve chápána ústavní péče. V rámci ústavu však vždy probíhala jakási aktivizace klientů, někteří pracovali na zahradě, pomáhali při úklidu, probíhaly omezené sportovní aktivity, hrálo se divadlo. První, ještě necílenou přípravu na změnu způsobu života uživatelů přineslo vybudování menších místností k bydlení. Cílená příprava pak byla zahájena ve druhém pololetí 2004, v dubnu 2007 byla zřízena tři přípravná oddělení na chráněné bydlení se zhruba 50 uživateli, kteří po dlouhém vysvětlování a návštěvách konkrétního místa, tj. Jakartovice-Deštné, pochopili, v čem změna spočívá, a postupně splňovali zvolená kritéria. Souhlas se změnou projevíli i opatrovníci. V této etapě se změna netýkala uživatelů s komplikovaným zdravotním stavem. V přípravných odděleních se uživatelé učili vařit, práť, uklízet, nakupovat, chodit samostatně na vycházky apod. V odděleních pracovali a pracují zaměstnanci, kteří se s uživateli většinu přesunou do nového působiště. Na podzim 2009, po odstěhování zbývajících 26 osob do Deštné, budou v hlavní budově Mariana vytvořena zcela nová oddělení, tj. domácnosti, ve kterých bude přibližně 10–12 uživatelů. Již dnes jsou uživatelé na změny bydlení v hlavní budově připravováni. Ve dvou bytech se budou další z nich připravovat na

chráněné bydlení, devět bytů bude mít charakter komunitního bydlení, čtyři budou mít charakter komunitního bydlení se zvýšenou ošetrovatelskou péčí. Potřebám uživatelů bude odpovídat i skladba zaměstnanců. Příprava klientů probíhá ve spolupráci se speciálními pedagogy a tam, kde je to potřebné, také ve spolupráci s lékaři a odbornými zdravotnickými pracovníky.

Příprava opatrovníků na změnu v poskytování sociálních služeb

V současné době užívá pobytové služby v Marianu 212 osob. Funkci opatrovníka ve zhruba 70 případech vykonává magistrát města Opavy, u zbývajících přibližně 140 uživatelů služeb jsou opatrovníky převážně rodiče nebo jiné blízké osoby. Po nabytí účinnosti zákona č. 108/2006 Sb. byla se všemi uživateli uzavřena smlouva o poskytování sociálních služeb na službu „domov pro osoby se zdravotním postižením“. K uzavření smlouvy bylo nezbytné získat podpis opatrovníka, jehož souhlas je vyžadován i při každé změně smlouvy. V přibližně 50 % případů to byl velmi dlouhý a komplikovaný proces. Opatrovníci byli seznámeni s obsahem změny, měli možnost opakovaně navštívit nové místo poskytování služby, seznámit se se všemi pracovníky, kteří uživatele budou připravovat, připravují a v budoucnu budou služby poskytovat. Byli rovněž detailně seznámeni s prostředím, se systémem úhrad, zajištěním služby atd. Přesto se v některých případech nepodařilo souhlas opatrovníků získat a uživatelé, i když si to přáli, nemohli být v této etapě na změnu služby připravováni. Na podzim roku 2009 bude zahájena další etapa přípravy opatrovníků na změnu. Většina z nich již byla ústně seznámena s tím, že poskytovatel během několika příštích let opustí stávající areál a uživatelé se přestěhují do nových bytů v Opavě a okolí. Tyto všeobecné informace budou v průběhu procesu transformace konkretizovány. V některých případech jsou opatrovníci proti jakýmkoliv změnám, jindy se jejich postoj podařilo změnit, když bylo dosaženo pozitivních výsledků v dovednostech a chování klientů. Lze očekávat, že část opatrovníků bude svůj nesouhlas s transformací dávat najevo velmi důrazně, jak se již v průběhu uplynulých čtyř let několikrát stalo.

Příprava uživatelů na pracovní činnost

V minulosti pomáhali jednotlivci při práci na zahradě, při zabezpečení provozu ústavu, při úklidu. Byli vychovávaní k různým ručním pracím, omezený počet navštěvoval keramickou a tkalcovskou dílnu. Od roku 2004 byly v Marianu zřízeny další dílny: výtvarná, ručních prací, keramická, košíkářská, stolařská či šicí. Je rovněž provozována muzikoterapie a dramaterapie. Čtyři uživatelé pracovali v chráněných dílnách Charity Opava. V současné době navštěvují chráněná pracoviště FOKUS Opava. Někteří obyvatelé na základě dohody o pracovní činnosti pracují ve stravovacím provozu a v prádelně. Prozatím pouze jediná uživatelka má zaměstnání mimo organizaci. Někteří jedinci získávají díky pravidelnému zapojení v aktivizačních dílnách postupně pracovní návyky, které jsou nezbytné pro uzavření pracovního vztahu i mimo organizaci. Jednáni s konkrétními zaměstnavateli je však během a dlouhou trať. Naši uživatelé pro ně prozatím nemají dostatek vytrvalosti, spolehlivosti ani výkonnosti.

Vzdělávání uživatelů, sport, kulturní činnosti

Od roku 2004 probíhá v organizaci opakování triviálních a běžných dovedností, které jsou nezbytné k životu v běžné společnosti: nácvik samostatných vycházek, nákupy, hospodaření s penězi... Klienti podle svého zájmu v rámci sportovních aktivit pravidelně cvičí, chodí plavat, zúčastňují se sportovních soutěží i na celostátní úrovni, dvě ženy dokonce získaly zlaté a stříbrné medaile na olympiádě v Šanghaji ve hře BOCCE.

Dosavadní průběh transformačního procesu - změny pro zaměstnance

Rok 2004 znamenal zásadní zlom v ústavní péči celého Moravskoslezského kraje, když kraj v plné míře převzal zřizovatelské povinnosti po bývalých okresních úřadech. V celé řadě pracovních materiálů, které schválila rada kraje a zastupitelstvo, popsala směr, kterým se bude činnost sociálních služeb dále ubírat. Principy standardů kvality vzal Moravskoslezský kraj za své ještě před účinností zákona č. 108/2006 Sb. V Marianu byl proces transformace v souladu se zadáním zřizovatele fakticky zahájen v roce 2004.

Základními pilíři úspěšného průběhu transformace jsou kvalitní zaměstnanci. V roce 2003 pracovalo v Marianu v tzv. celoročním pobytu cca 115 zaměstnanců, z toho více než 40 zdravotníků a více než 30 pracovníků v provozu a administrativě. V pololetí 2004 jich bylo již cca 123, na konci roku 2004 dokonce 136. Změnila se také skladba jejich profesí: z celkového počtu 136 osob bylo cca 15 % zdravotníků, 6 % technicko-hospodářských pracovníků, 55 % působilo jako pracovníci v sociálních službách a jako pedagogové, 24 % pak bylo provozních pracovníků. V roce 2008 pracovalo v Marianu cca 140 zaměstnanců, z toho 23 % provozních pracovníků, 5 % THP, 7 % zdravotníků,

65 % bylo pracovníků v sociálních službách a pedagogů. Kromě změny profesní skladby proběhla během pěti let zásadní obměna personálu: pracovního vztah ukončilo více než 70 zaměstnanců, z toho pouze jedna výpověď byla podána ze strany zaměstnavatele. Od roku 2006 do současnosti si v souladu s požadavky zákona č. 108/2006 Sb. zvýšilo kvalifikaci celkem 83 pracovníků. Změnila se organizační struktura, která se dále vyvíjí v souvislosti s registrací nových služeb. Z původního ústavu s celoročním pobytem s cca 250 klienty a denního stacionáře s pěti klienty, který fungoval na jednom místě a ve všem společně, je dnes 5 autonomních registrovaných sociálních služeb, které jsou schopné pracovat jako odloučená pracoviště. To klade daleko větší nároky na odbornost, zodpovědnost a samostatnost všech pracovníků. Takže během pěti let se postupně změnila profesní skladba pracovníků, změnil se systém personální práce organizace i personálního řízení pracovních týmů. Postupně se mění i skladba pracovníků podle úrovně dosaženého vzdělání. Marianum se snaží vychovávat si vedoucí pracovníky ze zaměstnanců, kteří v organizaci pracují nejméně jeden rok a prokázali při práci svůj pozitivní vztah k uživatelům, pracovní výkonnost i své schopnosti řídit pracovní tým. Avšak ne každý vzdělaný člověk je dobrým pracovníkem. Pravdou také je, že při dnešních požadavcích na kvalitu sociálních služeb zaměstnanec bez vzdělání jen těžko obstojí, a to počínaje pracovníky v sociálních službách na základních pracovních pozicích v přímé péči přes tzv. střední management a vrcholovým managementem poskytovatele konče. Většinou již nestačí úroveň vzdělání dosažená např. absolvováním akreditovaného kursu. I v sociálních službách je třeba dbát na pravidelné a celoživotní vzdělávání podle vzdělávacího plánu organizace. Marianum mělo zpracovaný vzdělávací plán do roku 2009, který bude pro další období aktualizován podle skutečných potřeb organizace, v závislosti na rozvoji služeb a v souladu s transformačním plánem organizace.

Dosavadní průběh transformačního procesu - ekonomika

Marianum je příspěvková organizace, její ekonomika se řídí rozpočtovými pravidly a její majetek patří jejímu zřizovateli. Tím je obecně definován rámec jejího hospodaření. Mzdy zaměstnanců vycházejí z nařízení vlády a katalogu prací. Příjmy organizace se skládají z více zdrojů: příjmy od uživatelů za ubytování a stravování, za poskytované sociální služby, od zdravotních pojišťoven, z dotací, případných sponzorských darů a z vlastní činnosti. Při transformaci se zásadním způsobem mění poměr dvou hlavních zdrojů příjmů, a to výše vlastních výnosů v poměru k výši dotace. V roce 2006 bylo 62 % z celkových nákladů (cca 45,5 mil. Kč) pokryto státní dotací a 38 % vlastními výnosy, v roce 2009 je podíl opačný:

33 % z celkových nákladů (cca 55,5 mil. Kč) bude pokryto z dotace, 67 % nákladů bude pokryto z vlastních výnosů. Necelých 30 % vlastních výnosů, tj. cca 16 mil Kč, tvoří příspěvky na péči uživatelů v pobytových službách. Výše příjmů z příspěvků na péči je závislá na skladbě uživatelů. Při současném způsobu financování je patrné, že uživatelé se stupněm závislosti I a II nebudou mít finanční prostředky na to, aby mohli zaplatit sociální službu v domově pro osoby se zdravotním postižením. Jedním z pozitivních důsledků transformace v oblasti financování tedy bude to, že uživatel si bude moci koupit takovou službu, na kterou má skutečně nárok s ohledem na svůj zdravotní stav. A naším úkolem je udělat všechno pro to, aby uživatel s nižším stupněm závislosti byl skutečně daleko méně závislý na sociální službě, než tomu bylo doposud. Jiným problémem je cena ubytování a stravování. Ve velkých objektech, kde bydlí desítky či stovky uživatelů, se náklady spojené s bydlením rozpočítají na velký počet plátců. V domácnosti, ve které bude 6 uživatelů, se náklady rozpočítají jen mezi ně. Příjmy z invalidních důchodů budou pravděpodobně stačit na zabezpečení běžných nákladů na provoz bytů, nepokryjí však náklady spojené s pořízením bytu nebo s náklady na odpisy, pokud je byt majetkem poskytovatele služby. Náklady na celodenní stravu pořízenou dodavatelsky budou pravděpodobně také vyšší, než je koupěschopnost uživatelů. Doposud je provozován vlastní centrální stravovací provoz a cena stravy se vypočítává z ceny suroviny a nezbytných režijních nákladů, bez jakéhokoliv zisku. Příprava stravy v bytech uživatelů je alternativou k veřejnému stravování, je také jedním z pozitivních důsledků ekonomické transformace sociálních služeb. Současně však nelze zapomenout na to, že přibližně 100 uživatelů bydlících v Marianu má předepsané dietní stravování a jen zhruba 80 uživatelů má příznak čtvrtý stupeň závislosti. Individuální příprava stravy v bytech si vyžádá zvýšení nákladů na energie, zvýšení cen individuálně nakupovaných surovin, vyšší nároky na počet pracovníků a jejich schopnosti. V chráněných bytech se zatím osvědčilo zajišťovat obědy z centrální kuchyně, uživatelé se zaměstnanci si samostatně připravují snídaně a večere, a to včetně nákupu potravin. I přestože Marianum v současné době hledá všechny dostupné zdroje úspor, aniž by to bylo na úkor kvality služby, nebylo by schopno svůj provoz zabezpečit bez roční dotace ve výši zhruba 20 mil. Kč. Na dotaci není právní nárok, způsob rozhodnutí o výši dotace není poskytovateli znám. Je otázkou, zda by nebylo lepší posílit koupěschopnost uživatelů sociálních služeb, kteří mají tzv. invalidní důchod z mládeži. Například tím, že se invalidní důchod zvýší např. na úroveň 2/3 průměrné mzdy a bude pravidelně upraveno podle vývoje minimální mzdy. Jinou možností je doplňovat uznané náklady na ubytování a stravování sociální dávkou.

V Marianu bydlí 212 uživatelů, z toho je 78 se stupněm závislosti IV, 32 se stupněm III, 64 se stupněm II a 38 se stupněm I. Příspěvek na péči nepokryje ani výdaje na mzdy pracovníků v přímé péči. Nejvyšší mzdové výdaje jsou na pracovištích s uživateli stupně závislosti IV a III. Proč tedy nezvýšit příspěvek na péči zejména pro IV. a III. stupeň závislosti, aby poskytovatel nebyl závislý na nejistých dotacích. Pokud by byla služba samofinancovatelná, mohl by poskytovatel získávat zájem uživatelů o své služby nabízením kvalitní povinné služby a nabídkou služby nepovinné. V sociálních službách zatím nefungují dva základní indikátory pro plánování a financování služeb, tj. nabídka a poptávka. V současné době je stále ještě nedostatek míst v pobytových službách. Během posledních 5 let v Marianu umírají 1–2 osoby ročně, kladně však nemůže být vyřízeno 5 žádostí o přijetí. Poptávka stále převyšuje nabídku. Obrácení tohoto poměru, tj. o trochu větší nabídka než poptávka, by určitě přineslo zcela zásadní pozitivní rozvoj kvality služby. Neboť úspěšná existence poskytovatele služby by stála na poptávce po sociálních službách. Kvalita a přijatelná cena zájemce přivádí, zatímco vysoká cena, nízká kvalita, nedostupnost apod. zájemce naopak odvádí. Zákon o sociálních službách je postaven na distribuci sociálních služeb osobám, které na ně mají nárok. Neuspokojivý stav kvality sociálních služeb je podmíněn také nedokonalou transformací ekonomiky sociálních služeb. Z analýzy jejího dosavadního vývoje vyplývá, že se v příštích letech skutečně dále zmenší podíl dotací na jejich financování. Zhruba 75 % nákladů na sociální službu tvoří mzdové náklady. Průměrná mzda všech zaměstnanců Mariana v roce 2008 činila cca 16 tis. Kč, průměrná mzda pracovníka v sociálních službách cca 15 000 Kč. Je otázkou, zda za takovou mzdu budeme schopni získávat kvalitní pracovníky. Dále je třeba si položit otázku, zda organizace bude pracovníkům zajišťovat další vzdělávání bezplatně. Cena pracovní síly totiž

roste s úrovní vzdělání a s množstvím zkušeností.

Ekonomika sociálních služeb je v současné době výrazně deficitní a v budoucnosti nebude možné takovým způsobem kvalitní službu zajistit. Také úroveň mezd je výrazně podprůměrná a je otázkou, zda bude za takových podmínek možné získat vzdělané, pozitivně motivované a kvalitní zaměstnance.

Problematické momenty transformačního procesu

Ten, kdo pracuje v sociálních službách, musí být bytostný optimista. Proto neřeší problémy, ale řeší stále nové úkoly. Problémy si však úmyslně navzájem způsobují lidé, když se nechtějí ztotožnit s procesem transformace. Nelze se jim divit. V důsledku profesní deformace některých zaměstnanců, nízké úrovně vzdělanosti, společenského přehlížení osob se zdravotním postižením, nedostatku společenské vůle posílit prestiž i ekonomiku sociálních služeb došlo k tomu, že společenské i mzdové ohodnocení pracovníků v sociálních službách nepatří mezi nejlepší. Zlepšit společenskou prestiž pracovníků v sociálních službách proto představuje první z velkých úkolů. Dalším je osvěta mezi opatrovníky, z nichž někteří se k transformaci sociálních služeb staví negativně, protože jsou přesvědčeni, že jejich opatrovnici nic víc nepotřebují. Velký problém představuje také finanční nejistota, která se projevila zejména v letošním roce, kdy Marianu byla v první fázi dotačního řízení přiznána dotace ve výši 50 % požadované sumy. Bez pomoci zřizovatele, tj. Moravskoslezského kraje, by bylo ohroženo poskytování pobytových sociálních služeb. Významným úkolem je zajištění vzdělávání pracovníků, protože nedostatek kvalifikace přináší nejvíce problémů. Někdy je nutné je řešit i v pracovněprávní rovině. V současné době podle optimistického odhadu nevěří v transformaci jen 5 % pracovníků (kteří jsou však ve svých zákeřných projevech nesouhlasu na různých

úrovních a různými způsoby velmi vytrvalí), zatímco v roce 2004 jich v ni nevěřilo 95 %.

Potřeby související s transformačním procesem

V Marianu pracuje transformační tým, který řeší úkoly související s transformací. Jsou v něm zastoupeny všechny profese zaměstnanců Mariana. Pracovní porady transformačního týmu jsou zpravidla jedenkrát týdně. Některé konkrétní úkoly se dále řeší na poradách vedení a jednotlivé kroky se uvádějí do praxe v pracovních týmech pracovníků v přímé službě. Minimálně jedenkrát za měsíc jsou jednotlivé transformační kroky projednávány v transformačním týmu za účasti zástupců zřizovatele, tj. Moravskoslezského kraje, a za účasti nezávislého odborníka na problematiku sociálních služeb. Úkolem transformačního týmu, a je to také úkol stanovený zřizovatelem pro ředitele organizace, je do konce roku 2009 zpracovat transformační plán organizace. V rámci svých možností zřizovatel transformaci Mariana velmi podporuje.

Definování a představení všech potřeb souvisejících s procesem transformace sociálních služeb v Marianu by měl zásadním způsobem provést transformační plán, který je rozpracovaný. Rámcově lze potřeby pojmenovat takto: zpracovat kvalitní zadání a transformační plán, získat kvalitní pracovníky, solidní ekonomické zázemí, organizační zajištění provozu, bytovou vybavenost, pracovní a aktivizační příležitosti pro uživatele, spolupráci s veřejnou správou... Co však nejvíce uživatelé sociálních služeb potřebují, je uznání společnosti. Společnost totiž výrazně ovlivňuje postoje zaměstnanců k uživatelům. Společenské vědomí se promítá do politiky, politika se promítá do ekonomiky, ekonomika se promítá do personalistiky a do kvality. Transformace sociálních služeb je na tom všem závislá.

Autor je ředitelem příspěvkové organizace Marianum v Opavě.

Zajímavosti ze zahraničního tisku

Důraz na zaměstnanost by měl pokračovat

Podle informace zveřejněné ILO v souvislosti s konáním summitu zemí G20 v Pittsburgu ve dnech 24.–25. září pomohla letos opatření přijatá vládami zemí G20 v oblasti zaměstnanosti a sociální ochrany od počátku krize v těchto zemích vytvořit nebo zachránit odhadem 7 až 11 milionů pracovních míst. Podle předpovědi této organizace přinese pokračování krize v roce 2009 zvýšení počtu nezaměstnaných v porovnání s rokem 2007 o 39 až 61 milionů, takže celosvětově jejich počet dosáhne 219 a 241 milionů, což je nejvyšší dosud dosažená hodnota.

Pokud by přijatá opatření byla příliš brzy ukončena, nedostatek pracovních míst by se mohl ještě zvýšit. Ekonomické oživení bez růstu zaměstnanosti nebude dlouhodobě sociálně a politicky udržitelné. Proto by měla opatření na podporu zaměstnanosti a sociální ochrany trvat do té doby, dokud soukromá spotřeba neumožní růst ekonomiky včetně růstu zaměstnanosti.

K dosažení tohoto cíle má přispět strategie schválená v červnu 2009 na půdě ILO zástupci vlád, zaměstnanců a zaměstnavatelů ze 183 zemí pod názvem „Global Jobs Pact“. Na předchozím summitu G20, který

se konal v dubnu 2009 v Londýně, byla ILO vyzvána, aby ve spolupráci s ostatními relevantními organizacemi vyhodnotila účinnost již realizovaných a plánovaných opatření přijatých s cílem snížit dopady ekonomické krize za trh práce. Ve zprávě „Protecting People, Promoting Jobs: A survey of country employment and social protection policy responses to the global economic crisis“ jsou hodnocena opatření přijatá v období od poloviny roku 2008 do konce července 2009 v 54 zemích. Bylo hodnoceno 32 specifických opatření rozčleněných do čtyř oblastí zaměřených na: stimulaci